

Kansakuntien onnellisuudesta

”TAP, what’s wrong?”, kysyi minulta tyttö amerikkalaisen koulun käytävällä syyskuussa 1966. Olin uusi vaihto-oppilas koulussa. ”How come, I’m just fine?”, eli miten niin, kysyin pölmistyneenä. Eihän minua mielestäni mikään vaivannut. ”Miksi sitten et hymyile?”, selvensi uusi tuttavuuteni viattomin silmin. Keskustelusta viisastuneena päätin alkaa hymyillä enemmän. Suupieleni olivat kipeät seuraavat pari viikkoa.

Tapaus auttoi minua ymmärtämään eroja suomalaisen ja amerikkalaisen kulttuurin välillä. Samanlaisen opetuksen sain vuotta myöhemmin. Kun palasin Suomeen, ihmettelin, miksi ihmiset vaikuttavat niin tympeän vakavilta. Olin vuoden aikana omaksunut amerikkalaisen positiivisuutta heijastavan kehonkielen, johon kuului hymyileminen vieraille.

YK:n laaja tutkimus nimesi hiljan Suomen maailman onnellisemmaksi maaksi. USA oli sijalla 19 ja sen sijoitus heikkeni. Tutkimus johti laajaan kommentointiin niin Suomessa kuin Yhdysvalloissakin. Eiväthän suomalaiset vaikuta lainkaan onnellisilta, tuskin hymyilevätkään, totesivat monet kommentaattorit. Amerikkalaisten ihmetys varmaankin osin johtui siitä, että juuri kansalaisten onnellisuus asetettiin päämääräksi jo maan itsenäisyysjulistuksessa (”Life, liberty and pursuit of happiness”).

Suomi oli vielä 1960-luvulla valtavan paljon jäljessä USA:ta taloudellisessa kehityksessään. Asuin vaihto-oppilaana ”sinikaulustyöntekijän” perheessä. Isällä oli yhden miehen putkiurakoitsijayritys. Perheessä oli viisi lasta, koira, omakotitalo ja kolme autoa. Kouluni oli kunnallinen high school, jonka oppilaista viidennes oli mustia. Koulu oli rauhallinen. Elin idyllissä, jota me Suomessa ihailimme.

Jo 1960-luvulla alkoi amerikkalaisen yhteiskunnan onnellisuutta rapauttava kehitys. Keskiluokan reaalityulojen kasvu pysähtyi vuosikymmeniksi. Kuitenkin työn tuottavuus, talouskasvun avaintekijä, maassa on jatkanut kasvuaan. Seurauksena on ollut tuloerojen valtava kasvu. Keskiluokka kipuilee, vaikka talous kasvaa ja työttömyys on alhainen. Perheiden rahat eivät riitä terveydenhoidon ja koulutuksen kustannusten noustua reaalityuloja selvästi nopeammin.

Vietnamin sota ja samanaikaisesti puhjenneet rotuongelmat kyseenalaistivat myös 60-luvulta alkaen noudatettua politiikkaa – sekä demokraattisten että republikaanisten presidenttien aikana. Poliittisen polarisoinnin siemenet kylvettiin siis jo vuosikymmeniä sitten.

Uutta nykytilanteessa on se, että pelko(!) on nousut keskiluokan onnellisuutta erityisesti kalvavaksi tekijäksi. 60-luvulla pelättiin lähinnä ydinsotaa ja Neuvostoliittoa. Kun on tutkittu, mikä sai vanhojen teollisuusalueiden perinteisiä demokraatteja siirtymään **Donald Trumpin** taakse vuoden 2016 vaaleissa,

keskeiseksi selittäväksi tekijäksi nousee pelko oman sosiaalisen aseman menettämisestä.

Ei siis niinkään oman talouden huono kehitys. Maahanmuutto, vähemmistöjen roolin kasvu, perinteisten arvojen horjuminen, pelko työpaikan menetyksestä, ja muut koetut uhat omalle asemalle saivat äänestäjiä siirtymään Trumpin taakse. Pelkoa on ollut helppo lietsoa ja ylläpitää Yhdysvaltojen nykyisessä äärimmilleen tulleessa ja polarisoituneessa poliittisessä ilmapiirissä.

Suomikin on kokenut valtavan muutoksen kuluneina vuosikymmeninä. Suomalaisten onnellisuuden taustalla on ennen muuta se, ettei kansalaisten tarvitse pelätä. Synnytetty pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta sosiaalietuineen ja koulutusjärjestelmineen on taannut kansalaisille verrattain tasavertaiset ja turvalliset mahdollisuudet onnellisuuden tavoitteluun. Harva haikailee vanhan perään. Työmarkkinapolitiikassa on yleisesti hyväksytty periaate, että palkankorotusten tulee noudattaa tuottavuuden kehitystä. Tuloerot ovat maailmanmitassa pieniä.

Ei Suomi tietenkään mikään Shangri-La ole. Itse kutsuisin Suomea ”maailman vähiten ahdistuneeksi kansaksi” onnellisimman maan asemesta. Kansalaisten suuri enemmistö elää arkeaan vapaana pelosta. Tämä antaisi jo aihetta hymyilemisen yleistymiseen!

Tapani Kaskeala on ekonomistin koulutuksen saanut kansainvälisen rahoituksen ja kaupan tuntija. Ennen eläköitymistään hän työskenteli Lontoossa Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin johtokunnan jäsenenä. Kaskeala tarkkailee maailmaa ja erityisesti Yhdysvaltoja nyt Floridasta käsin, jossa hänen vaimonsa Mia Hagman toimii suomalaisen seurakunnan pastorina.